

Богдан Волянський — дослідник фауни хребетних Криму і Причорномор'я

Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: 0000-0002-0523-133X

ZAGORODNIUK, I. Bohdan Voliansky, a researcher of the vertebrate fauna of the Crimea and the Black Sea region. — Bohdan Voliansky (1901–1937) was one of the brightest researchers of the fauna of the south of Ukraine in the 1920s and 1930s, a representative of the glorious Voliansky and Komarov families. He had to develop his scientific work under conditions of terrible economic and political processes, with frequent changes in work and residence, repeatedly suffering from the authorities, which eventually repressed him. The researcher is known for his publications on the fauna of the Kerch Peninsula and Odesa Oblast, as well as for educational work as head of the Zoological Museum of Odessa ZooBIN and as author of popular science journals.

Біографічні деталі

Богдан Волянський народився 24 травня 1901 р. в м. Одеса, в сім'ї військового лікаря Єлисея Волянського (мати — Віра Комарова). Дитинство пройшло в Керчі, куди сім'я переїхала у зв'язку з призначенням тата; там Богдан навчався в гімназії. Тоді ж захопився вивченням фауни. 1918 року сім'я Волянських повернулася до Одеси, де Богдан продовжив своє навчання у 4-й чоловічій гімназії. Після 8-го класу поступив на навчання до Одеського сільськогосподарського інституту. Тут познайомився з проф. О. Браунером, з яким надалі багато років співпрацював.

У 1923–1925 роках був викладачем природознавства при «Дитячому містечку» (дитячий притулок), де організував гурток юннатів та живий куточок. Протягом 1927–1930 років навчався в аспірантурі при Одеському Зообіні (Зоолого-біологічний інститут, створений на час розформування Одеського університету). Сім подальших років (1931–1937) Богдан Волянський працював на посаді доцента в Одеському сільгоспінституті. Протягом 1936–1937 років Богдан Єлисеєвич брав участь у вивченні решток викопних тварин, яких у великій кількості знаходили в Одеських каменоломнях («катакомбах»).

Рис. 1. Богдан Єлисеєвич Волянський. 1936 р. (зі статті: Загороднюк 2015, зображення походить з огляду Г. Закипної).

25 грудня 1937 р. Богдана Волянського заарештували за проукраїнську діяльність. Вирок (ВМП) оголошено 28 грудня 1937 р. Богдана розстріляли 30.12.1937. Похований під парканом II міського цвинтаря Одеси.

Ключові наукові доробки

Богдан Волянський фактично все життя жив у зоології, екскурсував, ловив, спостерігав, вів щоденники. Тому значна частина відомих його праць — це не короткі повідомлення (хоча є й такі), а одразу узагальнення певної теми. Переважна частина таких його праць — це регіональна фауністика з важливими доповненнями щодо біології та екології окремих видів.

Серед його примітних теріологічних праць важливе місце посідає стаття «Замітки про звірів Керченського півострова» (Волянський 1929), опублікована у головному на той час зоологічному виданні України «Збірник праць Зоологічного музею» (том 7). Важливими є й дві його «одеські» статті — «Замітки про фавну ссавців Одещини» (Волянський 1924a) та «Матеріали до пізнання фавни наземних хребтовців Одещини. Записки під час подорожі до м. Балти та в Балтській окрузі» (Волянський 1924b), присвячена опису ссавців Балти та її околиць, де Б. Волянському прийшлося працювати у «продзакони». Писав він і невеликі злочоденні замітки, як-от «До питання про шкоду лисиці» (Волянський 1923). Примітною є його стаття «Хом'як на Херсонщині» (Волянський 1928), видана в ланцюгу подібних публікацій про цей вид, щодо якого існувала полеміка у статтях І. Підоплічки, М. Шарлеманя та ін.

У 1930-х роках дослідник брав участь у дослідженні катакомб, про що відомо з різних джерел, і готував принаймні два рукописи про викопні знахідки, проте всі тогочасні публікації не містять навіть згадок про його участь у подібних дослідженнях. Дослідник збирав колекції, напевно численні, проте далеко не всі збереглися до наших днів. У ННПМ є лише три зразки з позначенням його як колектора — 1 *Sylvaemus* (1923) та 2 *Microtus* (1925).

Богдан Волянський — автор близько 15–20 наукових праць. Період публікаційної діяльності випав на 1923–1936 рр. Профіль дослідника в Google Scholar: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=KXnu1zIAAAAJ>

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Дослідник захоплював працював з вивчення різних груп хребетних. Його стаття про герпетофауну Одещини є високо цитованою. Розгорнуті ним дослідження птахів Причорномор'я завершилися підготовкою відповідної монографії, на яку були отримані позитивні рецензії (зокрема й від Браунера) і яка навіть була надіслана для друку до видавництва АН України (1937), проте сліди цієї книги загубилися в катівнях НКВД і ніде автором не виявлені. У спогадах сестри Віри Волянської також є згадки про так і не видану книгу «Птахи Криму, переважно Керченського півострова».

У Богдана — відома рідня. Богдан — племінник відомого науковця Богдана Комарова. Молодший брат — відомий зоолог Юрій Волянський, нарис про якого є в цьому виданні; сестра Віра Волянська — відомий кінорежисер, авторка перших документальних фільмів про природу; у її спогадах (книга «Між степом та морем» 2009) згаданий також «наш дядя Міша, професор мінералогії Одеського університету» — Михайло Сидоренко.

Автор створив нарис про дослідника на вебсайті Теріологічної школи (<https://bit.ly/3nQK2Kx>) та у Вікіпедії (<https://bit.ly/3GVsMuR>). Про дослідника є нарис історії репресованих владою яскравих представників одеської інтелігенції (Смирнов 2005), в ЕСУ (Зленко 2006), у виданні з історіографії української науки (Дьяков & Корзюков 2007); статтю про нього з великою кількістю нових фактів підготував і автор (Загороднюк 2015).

Література¹

- Волянський, Б. Е. 1923. К вопросу о вреде лисицы. *Южная охота*, № 4–5: 17.
- Волянський, Б. Є. 1924a. Замітки про фавну ссавців Одещини (головним чином околиць міста Одеси). *Южная охота*, № 2: 14–16.
- Волянський, Б. Є. 1924b. Матеріали до пізнання фавни наземних хребтовців Одещини. 1. Замітки під час подорожі до м. Балти та в Балтській округі. *Южная охота*, № 5–6: 16–20.
- Волянський, Б. 1928. Хом'як на Херсонщині (*Cricetus cricetus nehringi Matschie*). З приводу розвідки: І. Підполічка. До біології хом'яка (*Cricetus cricetus L.*). *Вісник природознавства*, № 3–4: 197–198.
- Волянський, Б. 1929. Замітки про звірів Керченського півострова (Крим). *Труди Фізико-Математичного Відділу ВУАН*, 13 (1): 27–34. [Серія: Збірник праць Зоол. музею, Вип. 7: 29–36].
- Дьяков, В. А., А. И. Корзюков. 2007. Жизнь и деятельность зоолога Богдана Елисеевича Волянского (1901–1937). *История украинської науки на межі тисячоліть (Київ)*, 29: 106–113.
- Загороднюк, І. 2015. Богдан Волянський — яскрава постать української зоології 1920–1930-х років. *Вісник Львівського університету. Серія біологічна*, 69: 3–19. <https://bit.ly/3g7AflT>
- Зленко, Г. Д. 2006. Волянський Богдан Олісійович. *Енциклопедія сучасної України*. Київ, Том 5 (Вод–Гн): 147.
- Ясиков, Л. В., Ю. В. Суворов, В. А. Лобков. 2008. Богдан Елисеевич Волянский (1901–1937). *Известия Музейного Фонда им. А. А. Браунера*, 5 (1): 8–10.
- Смирнов, В. А. 2005. Украинская рапсодия. 1. Два Богдана. В кн.: Смирнов В. А. *Реквием XX века. Часть III*. Астропринт, Одесса, 170–184. ISBN 966-318-349-7.

ЗАГОРДНЮК, І. Богдан Волянський — дослідник фауни хребетних Криму і Причорномор'я. — Богдан Волянський (1901–1937) є одним з найяскравіших дослідників фауни півдня України 1920–1930-х років, представник славної родини Волянських і Комарових. Йому випало розвивати свою наукову роботу в умовах надскладних економічних і політичних процесів, з частими змінами роботи й місць проживання, неодноразово потерпаючи від влади, яка врешті його репресувала. Дослідник відомий своїми публікаціями по фауні Керченського півострова й Одещини, просвітницькою роботою як завідувача Зоомузею одеського Зообіну, а також — як автор популярних видань і педагог.

---

¹ Переклади кількох праць 1924 р. російською видано у працях Музейного фонду імені Браунера: *Известия Музейного фонда имени А. А. Браунера*, 2008, том 5 (1): 13–15; 16–20.